

Міністерство освіти і науки України
Харківська державна академія фізичної культури

ТАРАСЕВИЧ ОЛЕНА АНАТОЛІВНА

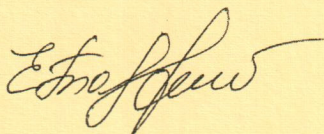
УДК [796.011:796.01:159.9]

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ СХОЖОСТІ І
ГЕНДЕРНИХ ВІДМІННОСТЕЙ ПІД ВПЛИВОМ ЗАНЯТЬ
РІЗНИМИ ВИДАМИ СПОРТУ**

24.00.01 – олімпійський і професійний спорт

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з фізичного виховання і спорту

Харків – 2021

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Харківській державній академії фізичної культури, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор
Мулик Вячеслав Володимирович,
Харківська державна академія фізичної культури,
завідувач кафедри олімпійського і професійного спорту.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Приходько Володимир Васильович,
Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту, завідувач кафедри теорії та методики спортивної підготовки;

доктор педагогічних наук, професор
Ганчар Іван Лазаревич,
Національний університет «Одеська морська академія», професор кафедри фізичного виховання і спорту.

Захист відбудеться 16 квітня 2021 року о 12:00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 64.862.01 Харківської державної академії фізичної культури за адресою: 61058, м. Харків, вул. Клочківська, 99.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Харківської державної академії фізичної культури (61058, м. Харків, вул. Клочківська, 99).

Автореферат розіслано 16 березня 2021 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Г.П. Артем'єва

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність. Історично склалося, що людство за анатомічно-біологічними показниками поділяється на чоловіків і жінок. Однак життєвий досвід свідчить, що таке уявлення, особливо в сучасних умовах життя, застаріле. Це пов'язано з тим, що в сучасному суспільстві все більше розповсюджується рух за гендерну рівність. Велика кількість розвинених країн переживає кризу фемінності й маскулінності, оскільки класичні стереотипні уявлення про жіночість і мужність постійно змінюються і нині не відповідають сучасним поглядам. Таке явище пов'язане з тим, що людство об'єктивно розподіляється не тільки на біологічних підставах на чоловічу і жіночу стать, а також і на соціально-психологічних підставах – на гендерні статі: маскулінну, фемінну й андрогінну.

У зв'язку з цим для визначення соціо-психологічних засад міжстатевих відмінностей чоловіків і жінок з'явився такий термін як «гендер». Введення до наукового поля цього поняття продиктовано прагненням змінити стійке уявлення про незмінність основ біологічного детермінізму – мужності або жіночості (Вет S.L., 1980). Гендером у сучасній науці називають соціальну або психологічну стать, що визначає поведінку людини в суспільстві.

Уявлення про мужність (маскулінність) і жіночість (фемінність) пов'язані не лише з біологічною статтю людини, а також і з соціально-психологічною. Розуміння схожості й відмінності біологічної та соціально-психологічної статі допомагає визначитися людині у житті, зокрема й у спортивній діяльності (Артамонова Т.В., Шевченко Т.А., 2009; Ільїн Є.П., 2003).

Більшість сучасних наукових публікацій (Вершиніна Д.Б. (2017), Воронова А.В. (2014, 2015, 2018), Скоморохова Н.А. (2018), Ганчар І.Л. (2018, 2020), Приходько В.В. (2020) та інші) присвячено особливостям гендерної психології. У цих працях встановлено, що діяльність, якою займається той чи інший індивідуум, її характер, впливає та змінює структуру особистості.

Проблема формування маскулінності або фемінності викликає багато суперечок і розбіжностей, зокрема в питанні – чи є ці компоненти вродженими чи набутими в ході розвитку особистості (Бендас Т.В., (2006); Вороніна О.А., (2002); Іль'їн Є.П., (2002); Клецина І.С., (2004)).

Нині деякі дослідники (Артамонова Т.В., Шевченко Т.А., 2009; Балахнічев В.В., 2007; Врублевський Е.П., 2008; Марченко О.Ю., 2013; Цикунова Н.Г., 2003; Anshel A., 1996, 1997; ColkerR., WidomC.S., 1980 та інші) здійснювали спроби сформувати гендерні типи спортсменів у різних видах спорту. Але питання про те, які види спортивної діяльності в більшій мірі сприяють формуванню у спортсменів маскулінних, фемінних або андрогінних властивостей вивчені недостатньо. У зв'язку з цим дана робота, яка спрямована на визначення гендерних схожостей і відмінностей спортсменів та спортсменок, що займаються окремими видами спорту, які належать до різних класифікаційних груп, є своєчасною і актуальною.

Зв'язок дослідження з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційну роботу виконано відповідно до ініціативної теми науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури та спорту Харківської державної академії фізичної культури на 2016 – 2020 роки, за темою «Психосенсорна регуляція рухової діяльності спортсменів ситуативних видів спорту», номер держреєстрації 0116U008943, та на 2020 – 2024 роки, за темою «Перспективні напрями вдосконалення теоретичного та методичного забезпечення тренувальної діяльності у сучасному спорті», номер держреєстрації 0120U101061.

Внесок дисертанта як співвиконавця теми полягає у виявленні особливостей формування гендерної схожості і гендерних відмінностей у спортсменів, які спеціалізуються у видах спорту, що належать до різних класифікаційних груп з урахуванням статі й спортивної кваліфікації.

Мета дослідження: встановити гендерні схожості й гендерні відмінності спортсменів і спортсменок, які спеціалізуються в різних видах спорту з урахуванням статі і спортивної кваліфікації.

Завдання дослідження:

1. Здійснити аналіз літературних джерел щодо сучасних поглядів на гендерну проблематику в спорті й узагальнити сучасні уявлення про процес формування гендерної ідентичності у чоловіків і жінок.

2. Розширити й уточнити види спорту і спортивні дисципліни, що сприяють формуванню у представників різних видів спорту маскулінних, андрогінних і фемінних властивостей особистості з урахуванням статі і спортивної кваліфікації.

3. Визначити особливості формування психологічної статі у досліджуваних спортсменів і спортсменок, що спеціалізуються в різних видах спорту.

4. Провести кореляційний, факторний і регресійний аналізи особистісних якостей та гендерного типу, встановити їх взаємозв'язок та визначити фактори, що впливають на формування гендерної статі спортсменів і спортсменок в різних групах видів спорту.

5. Встановити вплив різних груп видів спорту та рівня кваліфікації на формування гендерного типу особистості юнаків і дівчат.

Об'єкт дослідження: процес формування гендерних якостей у спортсменів і спортсменок під впливом занять різними видами спорту.

Предмет дослідження: гендерні схожості й відмінності спортсменів і спортсменок різної спортивної кваліфікації в різних групах видів спорту.

Методи дослідження:

1. Теоретичний аналіз і узагальнення науково-методичних літературних джерел й інтернет-ресурсів з досліджуваної проблеми.

2. Педагогічні методи досліджень: метод опитування: анкетування й бесіда.

3. Психологічні методи досліджень: методика С. Бем «Маскулінність / фемінність» і 16-факторний опитувальник Кеттелла.

4. Методи математичної статистики: кореляційний, факторний і багатомірний регресійний аналізи.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що у результаті проведених досліджень уперше:

- встановлено, що на формування гендерного типу особистості окремі групи видів спорту і спортивних дисциплін впливають по різному;
- визначено, що заняття різними видами спорту та рівень спортивної кваліфікації суттєво впливають на формування психологічної статі особистості;
- встановлено кореляційний зв'язок особистісних якостей з гендерним типом особистості спортсменів і спортсменок у різних видах спортивної діяльності;
- встановлено факторну структуру із числа особистісних якостей, що впливають на формування маскулінного й андрогінного типу у спортсменів і спортсменок у різних класифікаційних групах видів спорту;
- з'ясовано вплив різних видів спорту на формування гендерного типу особистості спортсменів за рахунок окремих психологічних чинників.

Підтверджено наукові дані, що спортивна діяльність є специфічною сферою, що сприяє формуванню гендерного типу особистості у юнаків і дівчат.

Доповнено і розширено дані щодо видів спорту, які впливають на формування особистісних якостей спортсменів і спортсменок; дані щодо впливу багаторічних занять різними видами спорту на поведінку юнаків і дівчат та на формування тих чи інших рис характеру.

Практична значущість отриманих результатів дослідження полягає у тому, що:

- виявлено рівень маскулінності / фемінності спортсменів і спортсменок та проведено його аналіз у різних класифікаційних групах видів спорту і спортивних дисциплін, що дозволило деталізувати й конкретизувати переважну спрямованість тієї чи іншої спортивної діяльності у процесі гендерної соціалізації у спорті;
- надано можливість юнакам і дівчатам свідомо обирати для занять вид спорту, а також - батькам юних спортсменів віддати свою дитину в той чи інший вид спорту в залежності від формування гендерної статі та у повній мірі уявляти собі всі наслідки прийнятого ними рішення;
- знання гендерного типу юних спортсменів дозволить підвищити якість відбору для занять певними видами спорту і скоротити час на підготовку спортсменів.

Результати дослідження впроваджено у практику роботи КЗ «Золочівська ДЮСШ» Золочівської селищної ради, КЗ Богодухівської міської ради «ДЮСШ», Харківського республіканського ліцею-інтернату спортивного профілю, кафедри олімпійського та професійного спорту ХДАФК, й використовуються у процесі викладання навчальних дисциплін, написання кваліфікаційних і магістерських робіт студентами ХДАФК, на курсах підвищення кваліфікації та науково-методичних семінарах для тренерів (акти впровадження від 15.09.2020, 23.09.2020, 06.10.2020, 22.11.2020).

Особистий внесок здобувача полягає у самостійному визначенні спрямованості, мети, завдань дослідження, обробці експериментального і теоретичного матеріалу, аналізі отриманих даних.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення і висновки результатів дослідження викладені на: XI і XIV Міжнародних науково-практичних конференціях «Проблеми та перспективи розвитку спортивних ігор та єдиноборств у вищих навчальних закладах» (Харків ХДАФК: 6 – 7 лютого 2015 р. і 9 – 10 лютого 2018 р.); XVI Міжнародній науково-практичній конференції «Фізична культура, спорт та здоров'я: стан і перспективи в умовах сучасного українського державотворення в контексті 25-річчя Незалежності України» (Харків: ХДАФК 8 – 9 грудня 2016 р.); X Міжнародній науковій конференції молодих учених «Молодь та олімпійський рух» (Київ: НУФВСУ, 24 – 25 травня 2017 р.); II Міжнародній науково-практичній конференції «Фізична активність і якість життя людини» (Луцьк, 22 – 24 травня 2018 р.); XVIII, XIX і XX Міжнародних науково-практичних конференціях «Фізична культура, спорт та здоров'я: стан, проблеми та перспективи» (Харків: ХДАФК, 14 грудня 2018 р., 6 грудня 2019 р., 17 - 18 грудня 2020 р.).

Публікації. Результати дисертаційної роботи опубліковано у 15 наукових працях, серед яких 7 у фахових виданнях України та 1 у зарубіжному виданні.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку літератури й додатків. Роботу викладено на 203 сторінках основного тексту, ілюстровано 50 таблицями, 52 рисунками та 26 додатками. Бібліографія містить 256 джерел, із них 41 іноземними мовами.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми; окреслено зв'язок із науковими планами, темами; визначено об'єкт, предмет, мету, завдання й методи дослідження; розкрито наукову новизну та практичну значущість роботи; висвітлено особистий внесок здобувача в опублікованих у співавторстві наукових працях; описано сферу апробації результатів дослідження та кількість публікацій за темою дисертаційної роботи.

У *першому розділі* «Сучасний стан гендерної політики у спорті» представлено уявлення щодо понять «стать» і «гендер» та їх становлення у науці. Визначено гендерну ідентичність особистості, що складає уявлення про психологічну стать. Проаналізовано гендерні відмінності між чоловіками і жінками взагалі, і зокрема й тими, що займаються спортом, та морфологічні і психологічні відмінності між чоловіками і жінками.

Проведений аналіз літературних джерел свідчить про значну увагу науковців щодо гендерного питання як у соціологічному аспекті, так і у професійній діяльності, до якої належить і спортивна, тому визначення особливостей формування гендерної схожості і гендерних відмінностей під впливом занять різними видами спорту є актуальним напрямком дослідження.

У *другому розділі «Методи та організація дослідження»* представлено використані у роботі методи дослідження та послідовність етапів дослідження.

У дослідженні використовувалися: теоретичний аналіз і узагальнення літературних джерел та інтернет-ресурсів із досліджуваної проблеми; педагогічні методи: опитування: анкетування й бесіди застосовували з метою з'ясування даних біографічного характеру, поглядів, ціннісних орієнтацій, соціальних установок і особистісних рис опитуваних; психологічні методи: методика С. Бем «Маскулінність / фемінність», що діагностує психологічну стать і виявляє ступінь андрогінності, маскулінності і фемінності особистості та 16-факторний опитувальник Кеттелла, який діагностує риси особистості; методи математичної статистики: кореляційний, факторний, багатомірний регресійний аналізи, за допомоги яких було з'ясовано взаємозв'язок і залежність між гендерним типом і особистісними якостями досліджуваних.

Організація дослідження передбачала 4 етапи, протягом 2016 – 2021 років.

На *першому етапі* (2016 р.) проводився теоретичний аналіз й узагальнення науково-методичної літератури, вироблялася гіпотеза, були визначені об'єкт і предмет дослідження, поставлена мета, сформульовані завдання, підбрані методи дослідження.

На *другому етапі* (2017 – 2018 рр.) розроблено анкети, за допомогою яких отримано загальну інформацію про досліджуваних (вік, стать, вид спорту, в якому спеціалізується респондент, загальний стаж занять спортом і стаж занять тим видом, яким займається нині і т.п.), з'ясовані ціннісні орієнтації, погляди, особистісні риси, ставлення до тих чи інших питань, гендерні стереотипи досліджуваних. Також проведено анкетування за 16-факторним опитувальником Кеттелла, який діагностує риси особистості за методикою С. Бем «Маскулінність / фемінність», що діагностує психічну стать і виявляє ступінь андрогінності, маскулінності і фемінності особистості.

На *третьому етапі* (2018 – 2020 рр.) визначалося відсоткове співвідношення спортсменів і спортсменок різних гендерних типів у різних класифікаційних групах видів спорту та окремих видах спорту і в спортивних дисциплінах, а також відсоткове співвідношення досліджуваних маскуліного, андрогінного і фемінного типів відносно їх спортивної кваліфікації. Види спорту, якими займаються досліджувані, поділено на групи відносно найбільш розповсюдженої класифікації, що відображує специфіку рухів, а також структуру змагальної і тренувальної діяльності. У дослідженні брали участь 859 студентів і студенток віком 17 – 28 років, які навчаються у Харківській державній академії фізичної культури, Національному університеті фізичного виховання і спорту України та Сумському державному педагогічному університеті імені А.С. Макаренка, що займаються олімпійськими і неолімпійськими видами спорту і мають різну спортивну кваліфікацію (спортсмени масових розрядів та кваліфіковані спортсмени). З'ясовувалася ступінь маскулінності / фемінності у спортсменів і спортсменок, що спеціалізуються в циклічних, швидко-силових, складнокоординаційних видах спорту, спортивних іграх і єдиноборствах. Проводилися кореляційний,

багатомірний регресійний та факторний аналізи показників особистості юнаків і дівчат із урахуванням їх гендерного типу, спортивної кваліфікації і класифікаційної групи видів спорту. Встановлювався взаємозв'язок гендерного типу спортсменів і спортсменок із показниками чинників особистості досліджуваних, які спеціалізуються у видах спорту, що належать до різних класифікаційних груп.

На *четвертому етапі* (2020 – 2021 рр.) проводилася математична обробка даних, їх аналіз та інтерпретація. За показниками кореляційного, регресійного і факторного аналізів встановлювалися взаємозв'язок і залежність показників особистісних якостей спортсменів і спортсменок, що спеціалізуються у різних видах спорту з їх гендерним типом. Математично оброблялися результати дослідження, формулювалися висновки, оформлювалися акти впровадження та дисертаційна робота.

У *третьому розділі* «Гендерна ідентичність спортсменів і спортсменок різної кваліфікації відносно класифікаційних груп видів спорту і спортивних дисциплін та окремих видів спорту» встановлено відсоткове співвідношення спортсменок і спортсменів маскулінного та андрогінного гендерних типів за методикою С. Бем «Маскуліність / фемінність» під впливом тренувань у різних класифікаційних групах видах спорту.

Розроблене графічне зображення гендерних особливостей у спортивній діяльності дає можливість представити (рис.1) вираженість фемінних, андрогінних та маскулічних рис у респондентів, що брали участь у дослідженні.

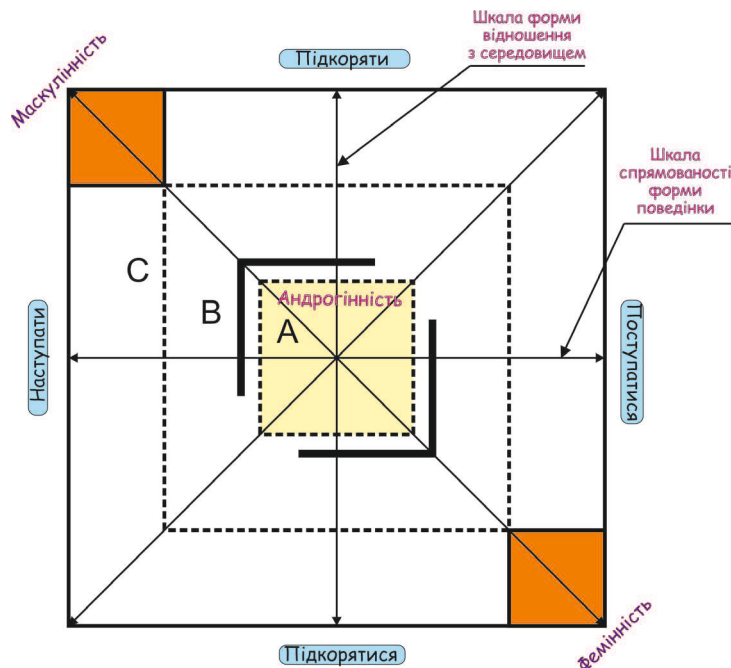

Рис. 1. Гендерні особливості у спортивній діяльності

Так, площина А, що окреслена пунктиром, визначає вираженість у людини андрогінних рис. Згідно з показниками, що були отримані у процесі дослідження, вираженість фемінності та маскуліності межує з показниками андрогінії, тобто з площиною А. Жирними лініями на межі з площиною А

позначені показники вираженості фемінності та маскулінності. Вираженість маскулінності респондентів, що брали участь у дослідженні, в своїй більшості знаходиться у площині В, що також окреслена пунктирною лінією, і яка позначає маскулінність та фемінність. У площині С, що позначає яскраво виражену маскулінність та фемінність, спостерігаються поодинокі випадки маскулінності. Фемінних респондентів у проведеному дослідженні не виявлено.

У спортсменів, що займаються швидко-силовими видами спорту (важка атлетика, пауерліфтинг, гирьовий спорт, армрестлінг, бодібілдинг, спринтерський біг і легкоатлетичні стрибки та метання) встановлено 55,00% осіб з маскуліним гендерним типом, у спортсменок особистостей цього типу – 73,00%; до андрогінного типу відносяться 45,00% юнаків та 27,00% дівчат.

Заняття циклічними видами спорту (плавання, лижні гонки, бігові дисципліни легкої атлетики, шорт-трек, спортивний туризм, спортивне орієнтування, академічне веслування, велоспорт) у юнаків формують андрогінний (52,00%) і маскуліний (48,00%) гендерні типи особистості, у дівчат – маскуліний (54,00%) і андрогінний (46,00%).

Складнокоординаційні види спорту (спортивна гімнастика, спортивні бальні танці, спортивна акробатика, акробатичний рок-н-рол, спортивна аеробіка, сучасні танці та інші) у більшій мірі впливають на формування у юнаків андрогінного (55,00%) гендерного типу особистості, а у дівчат навпаки – маскуліного (53,00%).

У спортивних іграх (волейбол, гандбол, баскетбол, настільний теніс, хокей, водне поло, футбол, регбі) виявлена більш значна різниця у показниках гендерних типів особистості, яка складає у юнаків 60,00% маскуліних та 40,00% андрогінних, у дівчат 59,00% маскуліних і 41,00% андрогінних.

У юнаків і дівчат, що спеціалізуються у спортивних єдиноборствах (дзюдо, самбо, бокс, вільна боротьба та греко-римська боротьба, кікбоксинг, карате, тхеквондо) не виявлено суттєвої різниці у співвідношенні маскуліних і андрогінних особистостей. Так, у юнаків зафіксовано 58,00% маскуліних спортсменів, а у дівчат – 56,00%, осіб андрогінного типу відповідно 42,00% і 44,00%. Таким чином, багаторічне тренування у спортивних єдиноборствах має майже однаковий вплив на спортсменів і спортсменок щодо маскулінізації представників як чоловічої, так і жіночої статі.

Аналіз відсоткового співвідношення маскуліних та андрогінних спортсменок і спортсменів у різних класифікаційних групах видів спорту, виявив, що і у дівчат, і у юнаків спостерігається відносна рівновага між особистостями цих гендерних типів, за винятком групи швидко-силових видів спорту у спортсменок, в якій значну перевагу, на 46,00%, мають маскуліні дівчата.

Також визначено відсоткове співвідношення спортсменів і спортсменок різних гендерних типів в окремих видах спорту, що відносяться до різних класифікаційних груп. У спортивних єдиноборствах найбільша кількість юнаків з маскуліним типом припадає на бокс і кікбоксинг (по 71,00%), греко-римську боротьбу (67,00%) та тхеквондо (64,00%), у дівчат – на вільну боротьбу (100,00%), бокс (75,00%), самбо (70,00%) і дзюдо (64,00%). Андрогінний

гендерний тип більше притаманний юнакам, що займаються карате (67,00%), вільною боротьбою (59,00%) та дзюдо (56,00%), а дівчатам, які спеціалізуються в карате (70,00%), в тхеквондо (54,00%) та в кікбоксингу (50,00%).

Серед швидко-силових видів спорту найбільш впливовими на формування маскулітного гендерного типу у юнаків є легкоатлетичні стрибки, метання і спринтерський біг (67,00%), важка атлетика (56,00%) та пауерліфтинг (53,00%), а у дівчат – пауерліфтинг (80,00%), важка атлетика (78,00%) і швидко-силові види легкої атлетики (67,00%). Тобто всі швидко-силові види спорту, які представлені в дослідженні, і у спортсменів, і у спортсменок в більшій мірі впливають на формування маскулітної соціокультурної статі. Певний відсоток осіб, що займаються швидко-силовими видами спорту мають андрогінний гендерний тип. У юнаків найбільший відсоток андрогінних спортсменів виявлено у пауерліфтингу (47,00%), а у дівчат – у швидко-силових видах легкої атлетики (33,00%). Зазначене свідчить, що швидко-силові види спорту сприяють формуванню маскулітного гендерного типу особистості і у юнаків, і у дівчат.

Усі складнокоординаційні види спорту, в яких спеціалізуються досліджувані спортсмени (сучасні танці – 80,00%, спортивна гімнастика – 60,00%, спортивна акробатика і спортивні бальні танці по 55,00%), сприяють формуванню у них андрогінного гендерного типу. У спортсменок тільки заняття сучасними танцями (79,00%) сприяють андрогінності дівчат. На формування маскулітного типу особистості у дівчат впливають заняття у більшості видів спорту, представлених у дослідженні, які характеризуються переважно як жіночі або такі, що підходять і для жінок, і для чоловіків, а саме: естетична групова гімнастика (67,00%), спортивна гімнастика (64,00%), синхронне плавання (63,00%), художня гімнастика (61,00%), черлідінг (60,00%), спортивні бальні танці та спортивна акробатика (по 53,00%). У свою чергу, формуванню маскулітності у юнаків сприяють заняття спортивною акробатикою (45,00%), спортивними бальними танцями (45,00%) і спортивною гімнастикою (40,00%).

Спортивні ігри переважно сприяють формуванню маскулітності у юнаків під час занять волейболом (85,00%), гандболом (67,00%), баскетболом (63,00%), футболом (63,00%) та водним поло (50,00%), у дівчат – гандболом (82,00%), баскетболом (71,00%) та волейболом (50,00%). Заняття настільним тенісом позитивно впливають на формування андрогінного типу особистості у юнаків і дівчат (70,00% і 60,00% відповідно), також заняття водним поло у хлопців (50,00%) і футболом у дівчат (60,00%) мають вплив на формування андрогінності.

У проаналізованих видах спорту, що належать до групи циклічних, виявлено більшість спортсменів, що мають андрогінний гендерний тип (лижні гонки – 64,00%, плавання – 53,00%, бігові дисципліни легкої атлетики на витривалість і спортивна ходьба – 60,00%). У спортсменок встановлено більше андрогінних осіб тільки в бігових дисциплінах легкої атлетики (57,00%), а маскулітні дівчата переважають у лижних гонках (55,00%) і плаванні (67,00%).

Встановлено відсоткове співвідношення кваліфікованих спортсменів і спортсменок, і тих, хто мають масові розряди відносно гендерного типу особистості (табл. 1).

Таблиця 1

Відсоткове співвідношення висококваліфікованих спортсменів і спортсменок і тих, хто мають масові розряди відносно гендерного типу особистості

Гендерний тип особистості	Біологічна стать			
	юнаки (n = 431)		дівчата (n = 428)	
	Кваліфіковані n = 218	Розрядники n = 213	Кваліфіковані n = 262	Розрядники n = 166
Маскулінні	58,00%, n = 127	52,00%, n = 111	63,00%, n = 164	45,00%, n = 74
Андрогінні	42,00%, n = 91	48,00%, n = 102	37,00%, n = 98	55,00%, n = 92
Фемінінні	0	0	0	0

Визначено, що висока спортивна кваліфікація сприяє маскулізації юнаків у важкій атлетиці, у швидко-силових видах легкої атлетики і у пауерліфтингу; а дівчат – у важкій атлетиці і швидко-силових видах легкої атлетики. Висока кваліфікація у таких видах спорту як гирьовий спорт для юнаків і пауерліфтинг для дівчат впливають у більшій мірі на формування андрогінної соціокультурної статі.

У спортивних єдиноборствах висока кваліфікація спортсменок і спортсменів сприяє їх маскулізації у таких видах спорту як самбо і бокс; у дівчат ще у дзюдо, кікбоксингу і вільній боротьбі, а у юнаків – у тхеквондо. Заняття карате і у дівчат, і у юнаків впливають на формування андрогінної соціокультурної статі, на дівчат такий же вплив мають заняття тхеквондо, а на хлопців – дзюдо і вільною боротьбою.

У циклічних видах спорту серед кваліфікованих спортсменів переважають юнаки андрогінного гендерного типу. Отже, висока кваліфікація спортсменів у лижних гонках, бігових дисципліни легкої атлетики і велоспорті-шосе сприяє формуванню андрогінності у хлопців. У кваліфікованих дівчат на їх маскулізацію впливають заняття плаванням, лижними гонками, спортивним туризмом і біговими видами легкої атлетики, а у юнаків – плаванням.

На маскулізацію юнаків, які займаються різними спортивними іграми, впливає не скільки їх спортивна кваліфікація, скільки багаторічна спеціалізація у таких спортивних іграх як волейбол, гандбол, баскетбол і футбол. У спортсменок не скільки кваліфікація сприяє їх маскулізації, скільки заняття такими спортивними іграми як баскетбол і гандбол.

У складнокоординаційних видах спорту у дівчат висока спортивна кваліфікація у таких видах спорту як черлідінг, естетична групова гімнастика, художня гімнастика, синхронне плавання, спортивна акробатика має вплив на формування маскулітного гендерного типу. У юнаків невисока спортивна кваліфікація і заняття сучасними танцями, спортивною гімнастикою і

спортивними бальними танцями впливають на формування андрогінного гендерного типу.

Таким чином, заняття спортом суттєво впливають на формування психологічної статі особистості. У юнаків і дівчат, які спеціалізуються у більшості швидкісно-силових видів спорту і спортивних єдиноборствах, а також у деяких спортивних іграх, а у дівчат і в циклічних та складнокоординаційних видах спорту маскулінність формується у процесі підвищення спортивної кваліфікації, тобто у процесі багаторічної спортивної діяльності.

Проведений розрахунок індексу маскулінність / фемінність за методикою С. Бем свідчить, що спортивна діяльність сприяє маскулізації особистості, особливо жінок, також у процесі формування маскуліного або андрогінного гендерного типу дуже важлива роль відводиться спортивній спеціалізації (табл.2).

Таблиця 2

Середні показники індексу «маскулінності / фемінності» у спортсменів і спортсменок у залежності від біологічної статі, гендерного типу і класифікаційних груп видів спорту

Групи видів спорту і спортивних дисциплін	IS – індекс «Маскулінність / фемінність»					
	Гендерний тип особистості					
	Юнаки		Всі юнаки	Дівчата		Всі дівчата
	Маскулінні	Андрогінні		Маскулінні	Андрогінні	
Спортивні єдиноборства	-1,43 n = 83	-0,74 n = 60	-1,14 n = 143	-1,36 n = 41	-0,69 n = 32	-1,07 n = 73
Циклічні види спорту	-1,35 n = 29	-0,47 n = 32	-0,89 n = 61	-1,34 n = 29	-0,56 n = 25	-0,98 n = 54
Складнокоординаційні види	-1,39 n = 25	-0,69 n = 30	-1,00 n = 55	-1,26 n = 96	-0,67 n = 86	-0,98 n = 182
Спортивні ігри	-1,34 n = 68	-0,60 n = 45	-1,05 n = 113	-1,33 n = 48	-0,61 n = 33	-1,04 n = 81
Швидкісно-силові види	-1,32 n = 29	-0,61 n = 24	-1,00 n = 53	-1,41 n = 22	-0,55 n = 8	-1,18 n = 30

Отже, отримані індекси показника «маскулінність / фемінність» дозволяють надати видам спорту і спортивним дисциплінам, що входять у ці групи статус маскуліних. Це ще раз доводить, чому спорт розглядається як маскуліний вид діяльності і для чоловіків, і для жінок, і що така діяльність істотно впливає на формування їх соціокультурної статі.

У четвертому розділі «Аналіз показників якостей особистості спортсменів і спортсменок у різних класифікаційних групах видів спорту і спортивних дисциплін із урахуванням біологічної статі й соціокультурного типу» представлено взаємозв'язок показників особистісних якостей спортсменів і спортсменок, що спеціалізуються у різних групах видів спорту з їх гендерним типом.

Встановлений кореляційний зв'язок особистісних якостей із соціокультурною статтю особистості дозволив визначити, що найбільша кількість чинників у циклічних видах спорту належить до комунікативного

блоку (62,50%). До емоційно-вольового блоку належить 25,00% чинників, ще 12,50% - до адекватності самооцінки.

За даними регресійного аналізу встановлено, що і маскулінний, і андрогінний гендерні типи у спортсменів і у спортсменок найбільшу залежність мають від чинників, що належать до комунікативної сфери (чинники комунікативної сфери у маскулінних юнаків – 40,00%, у дівчат – 50,00%, у андрогінних юнаків – 62,50%, у дівчат – 43,00%).

Проведений факторний аналіз із використанням методики С. Бем «Маскулінність / фемінність» і 16-факторного опитувальника Кеттелла виявив латентні фактори із числа особистісних якостей, які найбільше впливають на формування гендерного типу. Так, у циклічних видах спорту у маскулінних дівчат виявлено чотири фактори, які пояснюють 75,42% сумарної загальної дисперсії: комунікативний (24,77% від загальної дисперсії), комунікативно-емоційно-вольовий (20,97%), інтелектуально-емоційно-вольовий (16,64%) і емоційно-вольовий (13,04%). У дівчат, що мають андрогінний гендерний тип встановлено також чотири фактори, які складають 74,60% від загальної дисперсії: комунікативно-емоційно-вольовий (36,26%), інтелектуально-комунікативно-емоційно-вольовий (15,37%), комунікативний (15,31%) і емоційно-вольовий (7,66%). У маскулінних і андрогінних юнаків зафіксовано по 5 латентних факторів, що пояснюють відповідно 69,87% і 75,03% сумарної загальної дисперсії. У спортсменів із маскулінним гендерним типом – це комунікативно-емоційно-вольовий (28,53%), інтелектуально-комунікативно-емоційно-вольовий (11,25%), комунікативний (14,54%), інтелектуальний (8,45%) і адекватність самооцінки (7,10%). У андрогінних спортсменів – емоційно-вольовий (20,04%), комунікативний (19,55%), комунікативно-емоційно-вольовий (15,88%), інтелектуально-емоційно-вольовий (11,38%) і комунікативно-інтелектуальний (8,18%).

Збіг чинників особистісних якостей за даними кореляційного, регресійного і факторного аналізів у спортсменів і спортсменок, що займаються циклічними видами спорту свідчить, що на формування і маскулінності, і андрогінності перш за все впливають чинники комунікативної сфери.

У спортивних єдиноборствах за даними кореляційного аналізу значного або високого ступеню зв'язків гендерного типу досліджуваних із їх особистісними якостями не виявлено. Найбільший відсоток чинників, які корелюють із гендерним типом належать до емоційно-вольової сфери (40,00%), до комунікативної сфери належить 30,00% чинників, чинник «адекватність самооцінки» складає 20,00% і до інтелектуальної сфери належить 10,00% чинників.

Дані регресійного аналізу встановили залежність гендерного типу від особистісних якостей у спортсменів і спортсменок, які спеціалізуються у різних спортивних єдиноборствах. З'ясовано, що формування маскулінного й андрогінного гендерних типів у єдиноборців більше залежить від чинників комунікативної сфери (по 50,00%), а у єдиноборців - від чинників емоційно-вольової сфери (60,00% - маскулінні юнаки і 100,00% - андрогінні юнаки).

За даними факторного аналізу визначено приховані чинники із числа особистісних якостей, які мають вплив на формування соціокультурної статі досліджуваних, що спеціалізуються у спортивних єдиноборствах. У маскулінних дівчат виявлено чотири фактори, які пояснюють 73,78% сумарної загальної дисперсії: комунікативний (31,15%), емоційно-вольовий (24,48%), інтелектуально-комунікативно-емоційно-вольовий (9,69%) і інтелектуальний (8,46%). У андрогінних спортсменок встановлено шість латентних факторів, які складають 78,25% сумарної загальної дисперсії: комунікативно-емоційно-вольовий (31,89%), комунікативно-інтелектуальний (15,19%), інтелектуально-емоційно-вольовий (10,20%), адекватність самооцінки (8,22%), емоційно-вольовий (6,77%) і комунікативний (5,98%). У єдиноборців маскуліного типу визначено п'ять латентних факторів: комунікативно-емоційно-вольовий (22,76%), емоційно-вольовий (18,27%), інтелектуально-комунікативно-емоційно-вольовий (10,00%), інтелектуально-емоційно-вольовий (7,77%) і комунікативно-інтелектуальний (6,56%), які пояснюють 65,36% сумарної загальної дисперсії. У андрогінних спортсменів було визначено також п'ять факторів, що складають 67,32% від сумарної дисперсії: комунікативно-емоційно-вольовий (22,62%), інтелектуально-емоційно-вольовий (22,22%), емоційно-вольовий (9,32%), комунікативний (7,05%) і комунікативно-інтелектуальний (6,12%).

У спортивних єдиноборствах у спортсменок збіг чинників особистісних якостей за результатами кореляційного, факторного і регресійного аналізів виявив, що на формування і маскулінності, і андрогінності найбільше впливають чинники, які відносяться до комунікативного блоку (37,50% і 50,00% відповідно), а у спортсменів – до емоційно-вольового (відповідно 75,00% і 100,00%).

Зв'язок особистісних якостей із соціокультурною статтю юнаків і дівчат, які спеціалізуються у швидкісно-силових видах спорту, за даними кореляційного аналізу у своїй більшості виявлено за чинниками, що належать до комунікативного (46,00%) і емоційно-вольового (42,00%) блоків. За чинниками інтелектуального блоку встановлено зв'язок 11,00%, а за чинником «адекватність самооцінки» зв'язок не виявлено.

За даними регресійного аналізу з'ясовано, що у представниць швидкісно-силових видів спорту на формування маскуліного гендерного типу більший вплив мають особистісні якості, що належать до комунікативного (40,00%) і емоційно-вольового (40,00%) блоків. А у спортсменів – найбільше впливають особистісні якості комунікативного блоку (50,00%). На андрогінність важкоатлетів, спринтерів, металників, стрибунів, бодіблдерів більший вплив мають якості емоційно-вольової сфери (45,00%).

Факторний аналіз виявив приховані фактори, що впливають на формування соціокультурної статі у спортсменів і спортсменок, які спеціалізуються у швидкісно-силових видах спорту. У маскулінних спортсменок встановлено 5 факторів, що пояснюють 79,02% сумарної загальної дисперсії: комунікативно-емоційно-вольовий (23,34%), інтелектуально-комунікативно-емоційно-вольовий (21,86%), комунікативно-інтелектуальний

(17,82%), комунікативний (9,17%) і емоційно-вольовий (6,81%). У дівчат із андрогінним типом особистості виявлено 4 фактори, що пояснюють 95,30% сумарної загальної дисперсії: інтелектуально-комунікативно-емоційно-вольовий (45,60%), емоційно-вольовий (21,32%), комунікативний (16,10%) і інтелектуально-емоційно-вольовий (12,28%). У маскулінних спортсменів визначено 5 латентних факторів, що складають 73,68% сумарної загальної дисперсії: комунікативний (29,43%), інтелектуально-емоційно-вольовий (14,71%), комунікативно-емоційно-вольовий (11,08%), інтелектуально-комунікативно-емоційно-вольовий (10,35%), емоційно-вольовий (8,12%). У юнаків андрогінного типу зафіксовано 4 прихованих фактори, які пояснюють 77,42% сумарної загальної дисперсії: комунікативно-емоційно-вольовий (30,81%), емоційно-вольовий (20,52%), комунікативно-інтелектуальний (16,67%) і інтелектуальний (9,42%).

Збіг чинників особистісних якостей за даними кореляційного, факторного і регресійного аналізів свідчить, що на формування маскулінності у спортсменів, які займаються швидкісно-силовими видами спорту перш за все впливають чинники комунікативної сфери, а у спортсменок – емоційно-вольової, у той час як андрогінність формується навпаки, у юнаків за рахунок чинників емоційно-вольового блоку, а у дівчат – комунікативного блоку.

У представників спортивних ігор за даними кореляційного аналізу встановлено зв'язок між гендерним типом і особистісними якостями досліджуваних за чинниками, які насамперед належать до комунікативного блоку (67,00%), а також у меншій мірі до емоційно-вольового (16,50%) і інтелектуального (16,50%).

За результатами отриманими у ході регресійного аналізу встановлено, що маскулінний гендерний тип і у спортсменів, і у спортсменок найбільшу залежність має від чинників, що належать до комунікативного блоку, відповідно 60,00% і 67,00%. У андрогінних дівчат їх гендерний тип найбільшим чином залежить від чинників емоційно-вольового блоку, а залежність гендерного типу андрогінних спортсменів-ігровиків в однаковій мірі виявлено від чинників, які відносяться до комунікативного (37,50%) і емоційно-вольового (37,50%) блоків.

Латентні фактори, що впливають на формування соціокультурної статі, виявлено для всіх груп досліджуваних, які спеціалізуються в спортивних іграх. У маскулінних спортсменок визначено 4 фактори, які пояснюють 67,31% сумарної загальної дисперсії: комунікативний (21,61%), комунікативно-інтелектуальний (21,34%), емоційно-вольовий (19,48%), інтелектуально-емоційно-вольовий (10,79%). У дівчат андрогінного типу – 6 факторів, які пояснюють 69,19% сумарної загальної дисперсії: емоційно-вольовий (18,90%), комунікативно-емоційно-вольовий (16,11%), інтелектуально-емоційно-вольовий (11,83%), інтелектуально-комунікативно-емоційно-вольовий (9,52%), комунікативний (7,21%) і комунікативно-інтелектуальний (5,63%). У маскулінних юнаків виявлено чотири фактори, що складають 56,09% сумарної загальної дисперсії: комунікативно-емоційно-вольовий (23,17%), комунікативний (15,47%), інтелектуальний (10,13%) і емоційно-вольовий

(8,05%). У гравців із андрогінним гендерним типом встановлено п'ять факторів, які пояснюють 70,59% сумарної загальної дисперсії: комунікативно-емоційно-вольовий (36,66%), комунікативно-інтелектуальний (12,13%), інтелектуально-емоційно-вольовий (8,36%), інтелектуальний (7,10%) і емоційно-вольовий (6,33%)

Збіг чинників особистісних якостей за даними кореляційного, факторного і регресійного аналізів свідчить, що маскулінність спортсменок і спортсменів, що займаються різними спортивними іграми формується за рахунок поєднання чинників комунікативної (67,00% і 75,00% відповідно) і емоційно-вольової (33,00% і 25,00% відповідно) сфер. На формування андрогінності у дівчат впливає поєднання чинників емоційно-вольової (50,00%), комунікативної (33,00%) і інтелектуальної (17,00%) сфер, а у юнаків – чинників комунікативної (45,00%), емоційно-вольової (33,00%), інтелектуальної (11,00%) сфер і чинника адекватності самооцінки (11,00%).

У складнокоординаційних видах спорту аналіз особистісних якостей, які корелюють із гендерним типом показав, що найбільша кількість чинників належить до комунікативного блоку (80,00%), до інтелектуального блоку належить тільки 20,00% чинників. Чинників, що належать до емоційно-вольового блоку і «адекватність самооцінки» не виявлено.

За даними регресійного аналізу встановлено, що і у юнаків, і у дівчат на формування маскулінного гендерного типу найбільший вплив мають чинники, які належать до емоційно-вольової сфери (55,00% і 50,00% відповідно). Андрогінний гендерний тип у спортсменок найбільшу залежність має від чинників комунікативної сфери (75,00%), а у спортсменів – від чинників емоційно-вольової сфери (45,00%).

Приховані фактори, які сприяють формуванню гендерного типу, виявлено у спортсменів і спортсменок, що спеціалізуються у складнокоординаційних видах спорту у результаті використання факторного аналізу. Так, у маскулісних дівчат зафіксовано чотири фактори, які складають 65,66% сумарної загальної дисперсії: емоційно-вольовий (23,62%), інтелектуально-комунікативно-емоційно-вольовий (19,19%), комунікативний (13,74%) і комунікативно-емоційно-вольовий (9,11%). У спортсменок андрогінного гендерного типу встановлено шість факторів, які пояснюють 68,59% сумарної загальної дисперсії: комунікативний (20,20%), комунікативно-емоційно-вольовий (12,70%), інтелектуальний (12,41%), комунікативно-інтелектуальний (8,95%), емоційно-вольовий (8,36%) і «адекватність самооцінки» (5,97%). У спортсменів маскулісного типу визначено п'ять факторів, що складають 79,13% сумарної дисперсії: емоційно-вольовий (17,79%), комунікативно-емоційно-вольовий (15,97%), інтелектуально-комунікативно-емоційно-вольовий (15,68%), комунікативний (15,53%), комунікативно-інтелектуальний (14,16%). У андрогінних юнаків виявлено шість факторів, які пояснюють 71,87% сумарної загальної дисперсії: емоційно-вольовий (18,23%), інтелектуально-комунікативно-емоційно-вольовий (14,92%), комунікативно-емоційно-вольовий (13,89%), комунікативний (12,53%), комунікативно-інтелектуальний (12,11%) і інтелектуально-емоційно-вольовий (5,85%).

За даними факторного, кореляційного і регресійного аналізів маскулінність спортсменок, які спеціалізуються у складнокоординаційних видах спорту, визначається поєднанням чинників емоційно-вольового (50,00%), інтелектуального (33,00%) і комунікативного (17,00%) блоків. Андроґінність спортсменок визначено збігом чинників комунікативного (75,00%) й емоційно-вольового (25,00%) блоків. Маскулінність спортсменів, як і їх андроґінність обумовлені збігом чинників емоційно-вольового (46,00% і 45,00% відповідно), комунікативного (36,00% і 33,00% відповідно) й інтелектуального (18,00% і 22,00% відповідно) блоків.

У *п'ятому розділі «Аналіз та узагальнення результатів дослідження»* здійснено аналіз отриманих результатів та порівняно їх із дослідженнями, що проведені раніше. Представлено узагальнення впливу особистісних якостей спортсменів і спортсменок на формування їх гендерного типу у залежності від груп видів спорту (табл. 3).

Таблиця 3

Вплив особистісних якостей досліджуваних спортсменів і спортсменок на формування їх гендерного типу у залежності від груп видів спорту

Гендерний тип Група видів спорту	Особистісні якості, що впливають на формування гендерної статі особистості			
	Маскулінні спортсменки	Маскулінні спортсмени	Андроґінні спортсменки	Андроґінні спортсмени
Циклічні види спорту	L, O, MD, F	N, Q2, MD, L, I, B, M, F, Q1, C, H, O, E, Q4	C, A, G, B, E, Q1, F	F, Q4, Q2, H, E, N, Q1, C, L
Швидкісно-силові види спорту	N, C, Q1, B, I, O, Q2, G	N, L, F, Q3, Q4, E, B, Q2, M, C	A, G, L, Q3, O, Q1, F, E	Q4, E, Q3, C, I, M, B, L
Спортивні єдиноборства	H, F, I, MD, M, N, G, B	C, Q3, O, E	MD, O, I, L, Q2, H, Q4, A	I, C
Спортивні ігри	N, H, F, I, Q4, E	F, A, H, I	G, Q2, Q3, O, Q1, E	M, A, L, O, MD, Q2, I, G, E
Складнокоординаційні види спорту	N, M, Q4, Q1, Q3, O	Q2, F, H, B, Q4, C, Q3, L, Q1, O, G	E, L, A, Q3	E, H, Q3, C, B, M, Q4, F, O

A – «замкнутість – товариськість», B – «загальний рівень інтелекту», C – «емоційна нестійкість – емоційна стійкість», E – «підпорядкованість – домінантність», F – «стриманість – експресивність», G – «сприйнятливості до почуттів – висока нормативність поведінки», H – «боязкість – сміливість», I – «жорсткість – чутливість», L – «довірливість – підозрілість», M – «практичність – розвинена уява», N – «прямолінійність – дипломатичність», O – «впевненість у собі – тривожність», Q1 – «консерватизм – радикалізм», Q2 – «конформізм – нонконформізм», Q3 – «низький самоконтроль – високий самоконтроль», Q4 – «розслабленість – напруженість», MD – «адекватність самооцінки»

У результаті проведених досліджень доповнено і підтверджено дані інших авторів.

Доповнено дані (Артамонової Т.В., Шевченко Т.А. (2009), Багадірової С.К. (2014), Ганчара І.Л., Ганчара О.І. (2018; 2020), Дамадаєвої А.С. (2010;

2011), Марченко О.Ю. (2017), Усольцевої А.О. (2015) та інших щодо видів спорту, які впливають на формування особистісних якостей спортсменів і спортсменок, а також впливу багаторічних занять різними видами спорту на поведінку юнаків і дівчат та на формування тих чи інших рис характеру.

Підтверджено, що спортивна діяльність є специфічною сферою, що сприяє формуванню гендерного типу особистості у юнаків і дівчат (Артамонова Т.В., Шевченко Т.Ю. (2008; 2009; 2013), Ворожбітова А.Л. (2007; 2011, 2018), Дамадаєва А.С., Шахов Ш.К. (2011; 2012), Клецина І.С. (2004), Приходько В.В. (2020), Стамбулова Н.Б. (2012), Цикунова Н.Г. (2003)).

Дані, що отримані вперше: встановлено, що формування гендерного типу особистості здійснюється у різній мірі окремими групами видів спорту і спортивних дисциплін; визначено, що заняття різними видами спорту та рівень спортивної кваліфікації суттєво впливають на формування психологічної статі особистості; встановлено кореляційний зв'язок особистісних якостей з гендерним типом особистості спортсменів і спортсменок у різних видах спортивної діяльності; встановлено факторну структуру із числа особистісних якостей, що впливають на формування маскулінного й андрогінного типу у спортсменів і спортсменок у різних класифікаційних групах видів спорту; з'ясовано вплив різних видів спорту на формування гендерного типу особистості спортсменів за рахунок окремих психологічних чинників.

ВИСНОВКИ

1. Аналіз літературних джерел свідчить, що біологічні відмінності у будові і функціях чоловічого і жіночого організмів породили нерівність між ними. Зазначене також позначилося і на спортивній діяльності, в якій чітко простежується розподіл видів спорту на суто «чоловічі» й суто «жіночі», але в останні роки, у тому числі і у світі політики гендерної рівності, що проводить МОК, кількість видів спорту і спортивних дисциплін, в яких не змагаються чоловіки або жінки зменшується, не дивлячись на їх вплив на організм спортсменок. У програмі Олімпійських ігор нині жінки не змагаються лише у греко-римській боротьбі і лижному двоборстві, а чоловіки у художній гімнастиці і синхронному плаванні. Поряд із цим зараз залишається не визначеним до кінця питання щодо особливостей формування гендерної схожості й гендерних відмінностей під впливом занять різними видами спорту.

2. Виявлено, як впливають заняття різними видами спорту на формування властивостей особистості спортсменів і спортсменок. Заняття циклічними видами спорту переважно формують у юнаків андрогінний (52,00%) і маскуліний (48,00%), у дівчат маскуліний (54,00%) і андрогінний (46,00%) типи особистості. Швидкісно-силові види спорту сприяють формуванню у юнаків маскулінного (55,00%) та андрогінного (45,00%), у дівчат маскулінного (73,00%) та андрогінного (27,00%) гендерного типу. Складнокоординаційні види спорту впливають на формування у юнаків андрогінного (55,00%) й маскулінного (45,00%), а у дівчат навпаки маскулінного (53,00%) й андрогінного (43,00%) типу особистості. У спортивних іграх виявлена більш значуща різниця у показниках гендерних типів особистості і складає у юнаків

60,00% маскулінних та 40,00% андрогінних, у дівчат 59,00% маскулінних і 41,00% андрогінних. У юнаків і дівчат, що спеціалізуються у спортивних єдиноборствах не виявлено суттєвої різниці у співвідношенні маскулінних і андрогінних особистостей, вони складають 58,00% у хлопців та 56,00% у дівчат та 42,00% і 44,00% відповідно.

3. Спортивна кваліфікація суттєво впливає на формування психологічної статі особистості. У юнаків і дівчат, які спеціалізуються у більшості швидкісно-силових видів спорту і у спортивних єдиноборствах, а також у деяких спортивних іграх (баскетбол, волейбол, гандбол, регбі), а у дівчат ще і у циклічних та складнокоординаційних видах спорту маскулінність формується у процесі підвищення спортивної майстерності, тобто у процесі багаторічної спортивної діяльності. У юнаків, що займаються циклічними і складнокоординаційними видами спорту, а також у юнаків і дівчат, які спеціалізуються у деяких спортивних іграх висока спортивна кваліфікація сприяє формуванню андрогінного гендерного типу у процесі багаторічних занять спортом.

4. Встановлено помітний кореляційний зв'язок (0,59 – 0,70) особистісних якостей із гендерним типом спортсменів. У швидкісно-силових видах спорту показники у дівчат із маскулінним гендерним типом корелюють із особистісними якостями: «В» ($r = 0,61$), «С» ($r = -0,63$), «N» ($r = -0,61$); у юнаків «L» ($r = -0,58$), «N» ($r = 0,60$), «Q3» ($r = 0,59$). У дівчат з андрогінним гендерним типом із чинником «А» ($r = 0,69$), «G» ($r = -0,59$), «L» ($r = 0,64$), «Q3» ($r = -0,63$). Юнаки андрогінного типу з чинниками «Е» ($r = -0,59$), «Q4» ($r = -0,60$). Зазначене свідчить, що зв'язок особистісних якостей із соціокультурною статтю спортсменів існує переважно у чинниках, що належать до комунікативного (46%) та емоційно-вольового (42%) блоків.

В циклічних видах спорту у дівчат маскулінного типу є взаємозв'язок із чинником «L» ($r = 0,59$), а у юнаків - «N» ($r = -0,63$), «Q2» ($r = 0,52$) і «MD» ($r = -0,62$). У юнаків андрогінного типу – «F» ($r = -0,60$), «Q2» ($r = 0,52$). Отримані дані свідчать, що найбільша кількість чинників належить до комунікативного блоку (62,50%), а також до емоційно-вольового блоку (25,00%) та чинника «адекватність самооцінки» (12,50%).

У спортивних єдиноборствах у дівчат маскулінного типу - з чинниками «F» ($r = -0,61$), «H» ($r = -0,69$) і «I» ($r = 0,59$), у юнаків - із чинником «C» ($r = 0,51$). У дівчат андрогінного типу з особистісними якостями: «I» ($r = -0,61$), «O» ($r = 0,56$) і «MD» ($r = 0,60$), у хлопців суттєвих кореляційних зв'язків не виявлено, що свідчить про незначний вплив занять єдиноборствами на формування їх гендерного типу. Найбільший відсоток чинників, що корелюють із гендерним типом належать до емоційно-вольової сфери (40,00%), до комунікативної (30,00%), «адекватність самооцінки» (20,00%) та інтелектуальної (10,00%).

У спортивних іграх у дівчат показники маскулінного гендерного типу корелюють із чинниками «N» ($r = -0,60$), у хлопців суттєвих кореляційних взаємозв'язків не виявлено. У дівчат андрогінного типу - з особистісними якостями «G» ($r = -0,59$), у юнаків «N» ($r = 0,56$). Зазначені чинники переважно

належать до комунікативного блоку (67%), а також до емоційно-вольового (16,5%) та інтелектуального (16,5%) блоків.

У складнокоординаційних видах спорту у юнаків маскулінного типу існує кореляція переважно з чинником «Q2» ($r = -0,62$), у андрогінних спортсменів - із чинником «E» ($r = -0,59$). У дівчат маскулінного й андрогінного типів значущих кореляційних зв'язків не виявлено ($\geq 0,50$).

Встановлено, що на формування маскулінного гендерного типу особистості у більшій мірі впливають чинники емоційно-вольового блоку (юнаки – 55,00%, дівчата – 50,00%), комунікативного (36,00% і 17,00% відповідно) та інтелектуального (9,00% і 33,00%). На формування андрогінного гендерного типу у дівчат переважно - чинники комунікативного (75,00%) та емоційно-вольового (25,00%) блоків, а у хлопців – чинники емоційно-вольового блоку (82,00%).

5. Проведений факторний аналіз дозволив визначити латентні фактори із числа особистісних якостей, які найбільше впливають на формування маскулінного або андрогінного типу у представників циклічних видів спорту. У дівчат із маскулінным типом виявлено 4 групи факторів, які пояснюють 75,42% сумарної загальної дисперсії: комунікативний (24,77%), комунікативно-емоційно-вольовий (20,97%), інтелектуально-емоційно-вольовий (16,64%) і емоційно-вольовий (13,04%); з андрогінним - складають 74,60% від загальної дисперсії: комунікативно-емоційно-вольовий (36,26%), інтелектуально-комунікативно-емоційно-вольовий (15,37%), комунікативний (15,31%), і емоційно-вольовий (7,66%).

У юнаків маскулінного і андрогінного типів визначено по 5 груп факторів, що пояснюють відповідно 69,87% і 75,03% сумарної загальної дисперсії. У спортсменів із маскулінным гендерним типом – комунікативно-емоційно-вольовий (28,53%), інтелектуально-комунікативно-емоційно-вольовий (11,25%), комунікативний (14,54%), інтелектуальний (8,45%) і адекватність самооцінки (7,10%). У андрогінних спортсменів – емоційно-вольовий (20,04%), комунікативний (19,55%), комунікативно-емоційно-вольовий (15,88%), інтелектуально-емоційно-вольовий (11,38%) і комунікативно-інтелектуальний (8,18%).

6. Заняття спортивними єдиноборствами формують у спортсменів маскулінного й андрогінного гендерного типів 4 групи факторів. У маскулінних дівчат: комунікативний (31,15%), емоційно-вольовий (24,48%), інтелектуально-комунікативно-емоційно-вольовий (9,69%) та інтелектуальний, що складають 73,78% від сумарної загальної дисперсії. У андрогінних спортсменок встановлено шість латентних факторів, що складають 78,25% сумарної загальної дисперсії: комунікативно-емоційно-вольовий (31,89%), комунікативно-інтелектуальний (15,19%), інтелектуально-емоційно-вольовий (10,20%), адекватність самооцінки (8,22%), емоційно-вольовий (6,77%) і комунікативний (5,98%). У єдиноборців маскулінного й андрогінного типів визначено п'ять латентних факторів: для маскулінного типу комунікативно-емоційно-вольовий (22,76%), емоційно-вольовий (18,27%), інтелектуально-комунікативно-вольовий (10,00%), інтелектуально-емоційно-вольовий (7,77%) і

комунікативно-інтелектуальний (6,56%), які пояснюють 65,36% сумарної загальної дисперсії; для андрогінних спортсменів – комунікативно-емоційно-вольовий (22,62%), інтелектуально-емоційно-вольовий (22,22%), емоційно-вольовий (9,32%), комунікативний (7,05%) і комунікативно-інтелектуальний (6,12%), що складають 67,32% від сумарної дисперсії.

7. Тренування спортсменів, що спеціалізуються у швидкісно-силових видах спорту впливають на формування соціокультурної статі. У маскулінних спортсменок встановлено 5 факторів, що пояснюють 79,02% сумарної загальної дисперсії: комунікативно-емоційно-вольовий (23,34%), інтелектуально-комунікативно-емоційно-вольовий (21,86%), комунікативно-інтелектуальний (17,82%), комунікативний (9,17%) і емоційно-вольовий (6,81%). У дівчат з андрогінним типом особистості виявлено 4 фактори, що пояснюють 95,30% сумарної загальної дисперсії: інтелектуально-комунікативно-емоційно-вольовий (45,60%) емоційно-вольовий (21,32%), комунікативний (16,10%) та інтелектуально-емоційно-вольовий (12,28%).

У маскулінних спортсменів визначено 5 латентних факторів, що складають 74,68% сумарної загальної дисперсії: комунікативний (29,43%), інтелектуально-емоційно-вольовий (14,71%), комунікативно-емоційно-вольовий (11,08%), інтелектуально-комунікативно-емоційно-вольовий (10,35%), емоційно-вольовий (8,12%). У спортсменів андрогінного типу зафіксовано 4 приховані фактори, які пояснюють 77,42% сумарної загальної дисперсії: комунікативно-емоційно-вольовий (30,81%), емоційно-вольовий (20,52%), комунікативно-інтелектуальний (16,67%) та інтелектуальний (9,42%).

8. Встановлено різну кількість факторів, що впливають на формування соціокультурної статі у спортивних іграх.

У маскулінних спортсменок визначено 4 фактори, які пояснюють 67,31% загальної сумарної дисперсії: комунікативний (21,61%), комунікативно-інтелектуальний (21,34%), емоційно-вольовий (19,48%), інтелектуально-емоційно-вольовий (10,79%). У дівчат андрогінного типу – 6 факторів, які пояснюють 69,19% загальної сумарної дисперсії: емоційно-вольовий (18,90%), комунікативно-емоційно-вольовий (16,11%), інтелектуально-емоційно-вольовий (11,83%), інтелектуально-комунікативно-емоційно-вольовий (9,52%), комунікативний (7,21%) і комунікативно-інтелектуальний (5,63%). У маскулінних юнаків виявлено чотири фактори, що складають 56,09% загальної сумарної дисперсії: комунікативно-емоційно-вольовий (23,17%), комунікативний (15,47%), інтелектуальний (10,13%) і емоційно-вольовий (8,05%). У гравців з андрогінним типом встановлено 5 факторів, які пояснюють 70,59% загальної сумарної дисперсії: комунікативно-емоційно-вольовий (36,66%), комунікативно-інтелектуальний (12,13%), інтелектуально-емоційно-вольовий (8,36%), інтелектуальний (7,10%) і емоційно-вольовий (6,33%).

9. Чинники, що сприяють формуванню гендерного типу у спортсменів, які спеціалізуються у складнокоординаційних видах спорту у маскулінних дівчат склали 4 групи факторів: емоційно-вольовий (23,62%), інтелектуально-комунікативно-емоційно-вольовий (19,19%), комунікативний (13,74%) і комунікативно-емоційно-вольовий (9,11%), що складають 65,66% від загальної

сумарної дисперсії; у спортсменок андрогінного типу встановлено шість факторів, які пояснюють 68,59% загальної сумарної дисперсії: комунікативний (20,20%), комунікативно-емоційно-вольовий (12,70%), інтелектуальний (12,41%), комунікативно-інтелектуальний (8,95%), емоційно-вольовий (8,36%) і адекватність самооцінки (5,97%).

У спортсменів маскуліного типу визначено п'ять факторів, що складають 79,30% загальної сумарної дисперсії: емоційно-вольовий (17,79%), комунікативно-емоційно-вольовий (15,97%), інтелектуально-комунікативно-емоційно-вольовий (15,68%), комунікативний (15,53%), комунікативно-інтелектуальний (14,16%). У андрогінних спортсменів виявлено шість факторів, які пояснюють 71,87% загальної сумарної дисперсії: емоційно-вольовий (18,23%), інтелектуально-комунікативно-емоційно-вольовий (14,92%), комунікативно-емоційно-вольовий (13,89%), комунікативний (12,53%), комунікативно-інтелектуальний (12,11%) та інтелектуально-емоційно-вольовий (5,85%).

10. Встановлено вплив окремих видів спорту і спортивних дисциплін на формування гендерного типу особистості. Маскуліного гендерного типу: в єдиноборствах у хлопців - бокс і кікбоксинг (по 70,00%), греко-римська боротьба (67,00%) та тхеквондо (64,00%), у дівчат - вільна боротьба (100,00%), бокс (75,00%), самбо (70,00%) і дзюдо (64,00%); у швидкісно-силових видах спорту у хлопців - легкоатлетичні стрибки, метання і спринтерський біг (67,00%), важка атлетика (56,00%), пауерліфтинг (53,00%), у дівчат – пауерліфтинг (80,00%), важка атлетика (78,00%), швидкісно-силові види легкої атлетики (67,00%); у складнокоординаційних видах спорту у хлопців - спортивна акробатика (45,00%), спортивні бальні танці (45,00%) та спортивна гімнастика (40,00%), у дівчат – естетична групово гімнастика (67,00%), спортивна гімнастика (64,00%), синхронне плавання (63,00%), художня гімнастика (61,00%), черлідінг (60,00%); у спортивних іграх у хлопців - волейбол (85,00%), гандбол (67,00%), баскетбол і футбол (63,00%), водне поло (50,00%), у дівчат – гандбол (82,00%), баскетбол (71,00%) та волейбол (50,00%); у циклічних видах спорту у юнаків – лижні гонки (36,00%), плавання (47,00%), легка атлетика (40,00%), велоспорт (50,00%), у дівчат – лижні гонки (55,00%), плавання (67,00%), легка атлетика (43,00%). Андрогінного гендерного типу: в єдиноборствах у хлопців – карате (67,00%), вільна боротьба (59,00%), дзюдо (56,00%), у дівчат – карате (70,00%), тхеквондо (54,00%) та кікбоксинг (50,00%); у швидкісно-силових видах спорту у хлопців – пауерліфтинг (47,00%), у дівчат – швидкісно-силові види легкої атлетики (33,00%), у складнокоординаційних видах у хлопців – сучасні танці (80,00%), спортивна гімнастика (60,00%), акробатика і бальні танці (по 50,00%), у дівчат - сучасні танці (79,00%); у спортивних іграх у юнаків і дівчат - настільний теніс (70,00% і 60,00% відповідно) та водне поло у хлопців (50,00%) і футбол у дівчат (60,00%); у циклічних видах спорту у хлопців – лижні гонки (64,00%), плавання (53,00%), легка атлетика (бігові дисципліни на витривалість і спортивна ходьба) (60,00%), у дівчат – лижні гонки (45,00%), плавання (33,00%), легка атлетика (бігові види на витривалість) (57,00%).

11. Визначено вплив особистісних якостей у досліджуваних спортсменів і спортсменок на формування їх гендерного типу у залежності від групи видів спорту. Циклічні види спорту у спортсменок найбільше впливають на формування маскулінності за рахунок збігу чинників особистісних якостей L, O, MD, F, у спортсменів – за рахунок поєднання чинників N, Q2, MD, L, I, B, M, F, Q1, C, H, O, E, Q4; на формування андрогінності у дівчат впливає збіг чинників C, A, G, B, E, Q1, F, а у юнаків – F, Q4, Q2, H, E, N, Q1, C, L. Формуванню маскуліного типу у спортсменок, які спеціалізуються у швидко-силових видах спорту сприяє набір чинників особистісних якостей N, C, Q1, B, I, O, Q2, G; у спортсменів – N, L, F, Q3, Q4, E, B, Q2, M, C; формуванню андрогінності у швидко-силових видах спорту у дівчат сприяє поєднання чинників A, G, L, Q3, O, Q1, F, E, а у хлопців – Q4, E, Q3, C, I, M, B, L. Формуванню маскуліного типу спортсменок у спортивних єдиноборствах сприяє наступний набір чинників особистісних якостей H, F, I, MD, M, N, G, B, а спортсменів – C, Q3, O, E; андрогінність дівчат у цій групі видів спорту формується за рахунок збігу таких чинників як MD, O, I, L, Q2, H, Q4, A, юнаків – I, C. Спортивні ігри у спортсменок найбільше впливають на формування маскулінності за рахунок збігу чинників особистісних якостей N, H, F, I, Q4, E, у спортсменів – F, A, H, I; формуванню андрогінного гендерного типу у дівчат сприяють чинники G, Q2, Q3, O, Q1, E, у юнаків – M, A, L, O, MD, Q2, I, G, E. У складнокоординаційних видах спорту вплив на формування маскулінності у дівчат мають чинники N, M, Q4, Q1, Q3, O, у юнаків Q2, F, H, B, Q4, C, Q3, L, Q1, O, G, на формування андрогінності у спортсменок – E, L, A, Q3, у спортсменів – E, H, Q3, C, B, M, Q4, F, O.

У результаті дослідження для кожної класифікаційної групи було встановлено набір чинників особистісних якостей, які сприяють формуванню гендерного типу особистості, що може використовуватися для деталізації і конкретизації переважної спрямованості тієї чи іншої спортивної діяльності у процесі гендерної соціалізації особистості у спорті, також надасть можливість дітям, підліткам і їх батькам визначитися з видом спорту для занять; знання гендерного типу і особистісних якостей спортсменів дозволить підвищити якість відбору для занять певними видами спорту і скоротити час на підготовку спортсменів, створивши модель підготовки.

Перспективи подальших досліджень. Перспективи подальших досліджень пов'язані з обґрунтуванням та розробкою проведення відбору для занять окремими видами спорту з урахуванням особливостей гендерного типу особистості дівчат і хлопців.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації:

1. Тарасевич Е.А. Гендерные отличия спортсменов в различных классификационных группах видов спорта и спортивных дисциплин. *Слобожанский научно-спортивный вестник*. Харків. 2016. № 2 (52). С. 117 – 120.
2. Тарасевич О.А., Камаєв О.І. Особливості гендерних відмінностей у спортсменів, що займаються спортивними єдиноборствами. *Єдиноборства*. № 4

(14). Харьков. 2019. С. 117 - 126. *Особистий внесок автора полягає в отриманні, обробці та аналізі статистичних показників.*

3. Тарасевич О.А., Камаєв О.І., Окунь Д.О. Гендерна ідентифікація спортсменів різної кваліфікації відносно класифікаційних груп видів спорту. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. Харків. 2019. № 6 (74). С. 10 – 15. *Особистий внесок автора полягає в отриманні, обробці та аналізі статистичних показників.*

4. Тарасевич О.А. Формування жіночої олімпійської програми у спортивних іграх. *Спортивні ігри*. № 1 (15). Харків. 2020. С. 58 – 73.

5. Тарасевич О.А., Мулик В.В. Особливості гендерної ідентичності у спортсменів, що спеціалізуються в швидкісно-силових видах спорту. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. Харків. 2020. № 1 (75). С. 69 – 74. *Автору належить вибір методів, аналіз даних і формування висновків роботи.*

6. Олена Тарасевич, Вячеслав Мулик, Жанна Гращенко, Дар'я Окунь. Гендерні схожості і гендерні відмінності спортсменів і спортсменок в циклічних видах спорту. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. Харків. 2020. № 2 (76). С. 73 – 90. *Автору належить вибір методів, аналіз даних і формування висновків роботи.*

7. Тарасевич О.А. Особливості гендерних схожостей і відмінностей у спортсменів, що спеціалізуються у спортивних іграх. *Спортивні ігри*. Харків. 2020. № 3 (17). С. 103 – 114.

8. Тарасевич О.А., Канунова Л.В., Мулик В.В. Особливості гендерної ідентичності у спортсменів, які спеціалізуються в різних складнокоординаційних видах спорту, в тому числі і силовій спрямованості. *World Science*. No 1(62). 2021. С. 1 – 10. *Особистий внесок автора полягає в отриманні, обробці та аналізі статистичних показників.*

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

9. Тарасевич Е.А. Обоснование деления видов спорта на «мужские» и «женские»: збірник статей XVI Міжнародної науково-практичної конференції «Фізична культура, спорт та здоров'я: стан і перспективи в умовах сучасного українського державотворення в контексті 25-річчя Незалежності України». 8 – 9 грудня 2016 р. Харків: ХДАФК. 2016. С. 444 – 448.

10. Тарасевич О.А. Мотивація до занять обраним видом спорту у осіб чоловічої і жіночої статі: збірник тез X Міжнародної наукової конференції молодих учених «Молодь та олімпійський рух». 24 – 25 травня 2017 р. Київ. 2017. С. 319 – 320.

11. Тарасевич О.А., Камаєв О.І. Гендерные различия в оценке роли занятий спортом как один из показателей качества жизни спортсменов. *Фізична активність і якість життя людини*. Збірник тез доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції 22 – 24 травня 2018 р. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т імені Лесі Українки. 2018. С. 71. *Автору належить вибір методів, аналіз даних і формування висновків роботи.*

12. Тарасевич Е.А. Женская тяжелая атлетика как олимпийский вид спорта. *Матеріали XVIII Міжнародної науково-практичної конференції*

«Фізична культура, спорт та здоров'я: стан, проблеми та перспективи». Харків, 14 грудня 2018 р. Харків: ХДАФК. 2018. С.119 – 121.

13. Тарасевич О.А. Особливості гендерної схожості і гендерних відмінностей у спортсменів, які спеціалізуються в олімпійських і неолімпійських видах спорту. Матеріали ХІХ Міжнародної науково-практичної конференції «Фізична культура, спорт та здоров'я: стан, проблеми та перспективи». Харків, 6 грудня 2019 р. Харків: ХДАФК. 2019. С. 93 – 95.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

14. Надеждина О.А., Тарасевич Е.А. Формирование спортивных программ Олимпийских игр. *Студентський слобожанський науково-спортивний вісник. Матеріали ІІІ Всеукраїнської студентської наукової конференції в рамках ХІІІ Міжнародної науково-практичної конференції «Фізична культура, спорт та здоров'я».* Харків, 5 – 6 грудня 2013 р. Харків: ХДАФК. 2013. С.114 – 117. *Особистий внесок автора полягає в отриманні, обробці та аналізі статистичних показників.*

15. Тарасевич Е.А., Надеждина О.А. Формирование женской олимпийской программы в спортивных единоборствах. *Проблемы и перспективы развития спортивных игр и единоборств в высших учебных заведениях: сборник статей ХІ Международной научной конференции. 6 – 7 февраля 2015 г.* Белгород Харьков Красноярск: ХДАФК. 2015. С.144 – 149. *Автору належить вибір методів, аналіз даних і формування висновків роботи.*

АНОТАЦІЯ

Тарасевич О.А. Особливості формування гендерної схожості і гендерних відмінностей під впливом занять різними видами спорту. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.01 – олімпійський і професійний спорт. Харківська державна академія фізичної культури, Міністерство освіти і науки України, Харків, 2021.

У дисертації представлено дослідження впливу занять окремими видами спорту, що належать до різних класифікаційних груп, на формування гендерного типу спортсменів і спортсменок, які мають спортивну кваліфікацію від масових розрядів до звання ЗМС України.

У результаті проведених досліджень розглянуто та узагальнено сучасні уявлення про процес формування гендерної ідентичності чоловіків і жінок під впливом різного виду діяльності й гендерних стереотипів. Розширені й уточнені види спорту і спортивні дисципліни, що сприяють формуванню у представників різних видів спорту маскулінних, андрогінних і фемінних властивостей особистості з урахуванням біологічної статі і спортивної кваліфікації. Визначено особливості формування психологічної статі у

досліджуваних спортсменів і спортсменок, що спеціалізуються у видах спорту, які відносяться до різних класифікаційних груп.

Проведено кореляційний, факторний і регресійний аналізи особистісних якостей та гендерного типу, експериментально доведено взаємозв'язок особистісних якостей та гендерного типу і визначені фактори, що впливають на формування гендерної статі спортсменів і спортсменок у різних групах видів спорту. Встановлено вплив різних груп видів спорту та рівня спортивної кваліфікації на формування гендерного типу особистості юнаків і дівчат.

Ключові слова: маскуліність, фемінність, андрогінність, гендер, гендерний тип, біологічна стать, види спорту.

ABSTRACT

Tarasevich O.A. Features of the formation of gender similarity and gender differences under the influence of practicing various sports. Qualifying scientific work as a manuscript.

Thesis for the Degree of Candidate in Physical Education and Sport (Ph.D.) on specialty 24.00.01 – Olympic and Professional Sports. – Kharkiv State Academy of Physical Culture. Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kharkiv, 2021.

The dissertation presents a study of the influence of practicing various sports, belong to different classification groups, on the formation of the gender type of male and female athletes who have sports qualifications from mass categories to the title of HMS of Ukraine.

As a result of the research, modern ideas about the process of the formation of the gender identity of men and women under the influence of various types of activities and gender stereotypes have been reviewed and generalized. The types of sports and sports disciplines that contribute to the formation of masculine, androgynous and feminine personality traits in representatives of various sports have been expanded and refined, taking into account the biological sex and sports qualifications. The features of the formation of the psychological gender in the studied male and female athletes specializing in sports, which belong to different classification groups, have been determined.

Correlation, factorial and regression analyzes of personality traits and gender type have been carried out, the relationship between personality traits and gender type has been experimentally proved, and factors influencing the formation of the gender sex of male and female athletes in various groups of sports have been determined. The influence of various groups of sports and the level of sports qualifications on the formation of the gender type of personality in boys and girls has been established.

Keywords: masculinity, femininity, androgyny, gender, gender type, biological sex, sports

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 0.9. Тир. 100 прим. Зам. № 134-21.
Підписано до друку 15.03.2021. Папір офсетний.

Надруковано з макету замовника у ФОП Бровін О.В.
61022, м. Харків, вул. Трінклера, 2, корп.1, к.19. Т. (057) 758-01-08, (066) 822-71-30
Свідоцтво про внесення суб'єкта до Державного реєстру
видавців та виготовників видавничої продукції серія ДК 3587 від 23.09.09 р.

СТИЛЬ ®
ИЗДАТ
ТИПОГРАФИЯ
www.stil-izdat.com